

УДК 338.4:338.246:330.341.(477)

К.Ю. СІРЕНКО

Чернігівський державний інститут економіки і управління

**ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

У статті розкрито головні недоліки державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості. Наведено характеристику основних факторів, що впливають на розвиток інноваційних процесів в державі. Оцінено динаміку зміни кількості інноваційно – активних підприємств та проаналізовано структуру джерел фінансування інноваційної діяльності. Розроблено напрямки активізації державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості.

Ключові слова: державне регулювання, інноваційний розвиток, фінансове забезпечення, легка промисловість

Україна намагається йти по інноваційному шляху розвитку економіки. Переконливим твердженням цього є прийняті 9 законів України, що визначають зміст, завдання і правове поле для забезпечення інноваційного розвитку країни, та понад 40 нормативних актів Уряду і міністерств, нормативні документи, ряд програм і задекларованих стратегій, прийнятих на державному рівні. Зокрема: Закон України «Про наукову і науково – технічну діяльність» від 01.12.1998 р.; Закон України «Про інноваційну діяльність» від 07.07.2002 р.; Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р.; «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобальних викликів», а також схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 17 червня 2009 р. №680-р «Концепція розвитку національної інноваційної системи» [1].

Незважаючи на велику кількість законодавчих актів у сфері регулювання інноваційної діяльності, вітчизняна економіка характеризується низьким результативним показником інноваційної активності. Інноваційна складова української економіки щороку скорочується і на даний момент не перевищує 6%. У 2011р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 1679 підприємств, або 16,2% загальної кількості обстежених промислових (у 2010р. – 1462 підприємства, або 13,8%), а понад 95% підприємств реалізують продукцію, яка не є новою на ринках. Водночас інноваційна складова у країнах Євросоюзу – 60%, Південній Кореї і Японії – 65–67%, США – 78%. Проблема криється не у нестачі коштів, а у відсутності раціональної організації процесу інноваційного розвитку економіки і державного регулювання цими процесами [2].

Одним з найважливіших завдань на сучасному етапі розвитку є державне регулювання інноваційного розвитку промислового виробництва, зокрема підприємств легкої промисловості, які виробляють товари народного споживання, задовольняють потреби людей в одязі, взутті, тканинах. забезпечуючи захист від природних катаклізмів. Структурні зрушення, що відбулися в економіці з початку 90-х років, привели до того, що в галузі загострилися численні економічні та соціальні проблеми. Частка одягу та білизни, вироблених з вітчизняних тканин за останні шість років скоротилася з 23,5 до 10,7 відсотка, одягу із шкіри, хутра та інших виробів – з 81,2 до 12 відсотків, взуття – у 2,2 раза [7].

Об'єкти та методи дослідження

Теоретичну і методологічну основу державного регулювання національної економіки становлять праці вітчизняних вчених: О. Амоші, Б. Буркинського, А. Гальчинського, В. Новицького, Б. Пасхавера,

В. Пілюшенка, О. Поважного, Ф. Поклонського, А. Садекова, М. Чумаченка. Сучасні проблеми забезпечення модернізації розвитку легкої промисловості розглядаються в працях Т.Л. Мостенської, А.П. Гречан, А.С. Глинської, М.П. Денисенко, Н.В. Чаленко, І.О. Бланка, А.А. Ковалю, Д.І. Кокуріна, Л.І. Нейкової, В.В. Стадник та ін. Основну увагу автори приділяють новим формам активізації інноваційної діяльності в Україні.

Проблеми вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, досліджують багато науковців та аналітиків. Проте сьогодні відсутнє єдине цілісне бачення суті, структури спрямованості дій по формуванню зазначеного механізму, що ускладнюється розрізненістю теоретичного матеріалу по даній темі. Все це обумовлює необхідність подальших досліджень проблематики пов'язаної з державним регулюванням інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості.

Постановка завдання

Одним з найбільш дієвих шляхів виходу підприємств легкої промисловості з кризового стану є формування ефективної державної інноваційно-технологічної політики розвитку.

Результати та їх обговорення

Фінансово-правові аспекти стимулювання інноваційного розвитку легкої промисловості.

У Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» зі змінами і доповненнями №5460-VI (5460-17) від 16.10.2012 року визначено, що основним пріоритетом є гармонійний розвиток людського потенціалу, економіки і природного середовища. Втілення цього пріоритету в життя вимагає внесення змін у систему державного управління інноваціями. Однак протягом багатьох років науково-технічна діяльність в Україні фінансується за залишковим принципом.

Ще в 2003 році в прийнятому Законі України «Про основи національної безпеки України» зі змінами і доповненнями №5286-VI (5286-17) від 18.09.2012 року вказувалось, що хронічне технологічне відставання України від розвинених країн, стримування розвитку внутрішнього ринку високотехнологічної продукції становить загрозу національним інтересам і національній безпеці України в науково-технологічній сфері. Однак серйозних кроків в цьому напрямку не здійснювалось. Навіть законодавчі акти в частині фінансової підтримки інноваційної діяльності не спрацювали.

Важливу роль в відіграє прийнятий в 2006 році Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» зі змінами і доповненнями №5407-VI від 02.10.2012 року, в якому регламентуються питання стимулювання авторів та осіб, які здійснюють трансферт технологій, кредитування, субсидювання трансферу технологій, напрямки використання фінансових ресурсів, одержаних в результаті трансферу технологій за рахунок коштів Держбюджету.

Крім наведених, можна назвати ще чимало законодавчих актів, які формують правову основу сприяння інноваційній діяльності в державі, тобто створено законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності. Існуюча нормативно-правова база державного управління має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

У чинному законодавстві є багато протиріч, які заважають створенню дієвої моделі інноваційного розвитку. Порушується одна з головних вимог систематизації законодавства з питань інноваційної діяльності, згідно з якої закони та підзаконні акти мають становити єдину правову систему,

яка за взаємною узгодженістю норм, так і за цілісністю предмету нормативного регулювання. В умовах застосування інноваційної моделі розвитку законодавці повинні швидко та адекватно реагувати на динаміку змін у сфері нововведень. Вітчизняна практика свідчить про те, що цей процес розвивається спонтанно і дуже повільно [5].

Головні недоліки державного регулювання інноваційного розвитку промисловості України.

Основні проблеми державного регулювання інноваційного розвитку промисловості України можна звести до таких:

- необ'єктивність, відомча заангажованість процесів розроблення та прийняття державно - управлінських рішень;
- міжвідомчі конфлікти, спричинені галузевими підходами до регулювання;
- монопольні управлінські претензії органів влади на регулювання в підвідомчій сфері;
- домінування командно-адміністративних підходів до управління;
- зміни правил на ринку для збереження або створення монопольного становища;
- нав'язування суб'єктам підприємництва численних платних адміністративних послуг;
- відірваність теорії від практики;
- брак стратегічних засад і невизначеність майбутніх цілей;
- недостатня сформованість науково-дослідних, аналітичних та професійних інституцій, а також професійних громадських організацій, що можуть надавати фахові послуги з наукового забезпечення, консалтингу й управлінського менеджменту у сфері державного регулювання [6].

Аналізуючи легку промисловість, можна стверджувати, що інноваційної діяльності галузі розвивається вкрай в'яло, спостерігається недостатній вплив державного фінансування в інноваційну сферу. Органами державної влади розробляються державні науково-технічні програми, які є важливим засобом реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку.

Концепція Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року. Результати впровадження.

Кабінет Міністрів України 27 грудня 2006 р. розпорядженням №673 схвалив Концепцію Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року (далі – Концепція). Згідно з Концепцією Міністерство промислової політики України розробило проект «Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року» (далі – Державна програма) та направив його на розгляд Кабінету Міністрів України (лист від 30.08.07 № 9/7-3-1007).

Концепція передбачає збільшення робочих місць щорічно на 10 тисяч і зменшення кількості збиткових підприємств на 45%; повинні зрости надходження до бюджетів всіх рівнів і спеціалізовані державні фонди. Для виконання програми розвитку легкої промисловості заплановано залучити 1,5–2% ресурсів з Держбюджету, із інших джерел фінансування – 98–98,5%. На розвиток підприємств легкої промисловості та суміжних галузей передбачається витратити 780 млн грн (155 млн дол. США). Уряд планував до 2011 р. вкласти у розвиток підприємств легкої промисловості 221,1 млн грн. для підвищення обсягу виробництва на 30,9%.

Міністерством промислової політики України передбачалося зростання обсягів виробництва підприємствами легкої промисловості в період 2007–2008 рр. на 6,6%, але, як свідчать статистичні дані, цей показник не було досягнуто. Експерти вбачають дві причини: по – перше, політична нестабільність;

по – друге, зниження ввізного мита згідно з вимогами угод, підписані між Україною та Світовою організацією торгівлі.

Згідно статистичних даних у 2001–2009 роках спостерігалось помірне падіння індексу обсягів виробництва галузі (зі 113,8% до 74,2%), найнижче значення індексу обсягів виробництва легкої промисловості спостерігалось у 2009 році (74,2%), його спричинила структурна та фінансова криза, погіршення кон'юнктури на світових ринках [7].

Концепцією було заплановано нарощення обсягів виробництва продукції легкої промисловості у 2007–2008 роках на 2,5% проти 2006 року і започаткувати активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку галузі. Передбачалось за рахунок впровадження новітніх технологій, реконструкції та технічного переоснащення підприємств та залучення інвестицій забезпечити приріст виробництва на 12 відсотків проти 2009 р.

Згідно статистичних даних спостерігається тенденція щодо зменшення кількості інноваційно - активних підприємств легкої промисловості, що в свою чергу зумовило як абсолютне так, і відносне скорочення обсягів реалізованої інноваційної продукції цих підприємств у загальному обсязі промислової продукції. Обсяг реалізованої інноваційної легкої промисловості продукції зменшується з кожним роком. В 2011 році в порівнянні з 2000 роком вона скоротилася на 352 690,7 тис. грн. Найбільшу частку в 2008–2011 роках займала реалізована інноваційна продукція, що є новою тільки для підприємства. В 2008 році її частка займала 89,6%, 2009 році – 91,2%, а у 2011 році – 96,7%. Обсяги продукції, поставленої на експорт зростають до 2009 року, а в 2011 році зменшується майже в половину і складає 41558,0 тис. грн. Таким чином, доля нової інноваційної продукції для ринку значно менша і за обсягами реалізації і за кількістю підприємств, які її випускають, незначна, що свідчить про їх низьку інноваційну активність.

Інноваційна активність підприємств в значній мірі залежить від обсягів фінансування вартості капіталу, та можливих джерел залучення фінансових ресурсів. Згідно даних державної служби статистики України за 1998–2011 роки основним джерелом фінансування інноваційної діяльності легкої промисловості в Україні залишалися власні кошти підприємств, майже 80–90%, а в 2009 році і 100%. Друге за важливістю джерело фінансування – кредитні ресурси. З 1998 по 2008 рік частка кредитів на інноваційну діяльність легкої промисловості зростала, їх питома вага у 2008 році становила 58% від загального обсягу фінансування. Участь держави у фінансуванні інноваційної діяльності на підприємствах легкої промисловості обмежена лише коштами державного бюджету і не перевищила 1,38% загального обсягу джерел фінансування у 2011 році [1].

Місцеві бюджети протягом аналізованого періоду не фінансували взагалі інноваційної діяльності підприємств галузі. Спостерігаємо незначне вкладення коштів зарубіжними та вітчизняними інвесторами. Галузь відчуває гостру потребу у нарощуванні обсягів інвестицій та диверсифікації джерел їх надходження.

Зниження на сучасному етапі інноваційної активності підприємств легкої промисловості пов'язане із комерційним ризиком щодо інвестування інноваційної сфери, необхідністю вкладення значного обсягу інвестиційних ресурсів у проекти з тривалим терміном окупності. Обсяг інвестицій в основний капітал легкої промисловості незначний і складає в 2011 році 520 млн. грн., що на 41 млн. грн. більше ніж у 2007 році (479 млн. грн) або 0,6% капітальних вкладень по Україні в цілому. Якщо

порівнювати обсяг інвестицій в основний капітал легкої промисловості з іншими галузями промисловості наприклад добувна промисловість – 2460,9 млн. грн., переробна – 41300 млн. грн., машинобудування – 5888 млн. грн., то ми спостерігаємо мізерну частку інвестицій у легку промисловість [7].

Висновки

Активна роль держави в ресурсному (перш за все, фінансовому) забезпеченні інноваційної діяльності легкої промисловості може здійснюватись за наступними напрямками:

1. З метою інноваційного розвитку легкої промисловості асоціація «Укрлегпром» пропонує включити до «Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки» інноваційні проекти для легкої промисловості в обсязі не менше 20% від загального обсягу фінансування. Державній податковій службі та Кабінету міністрів потрібно повернути ПДВ підприємствам легкої промисловості, які мають заборгованість більше 6 місяців (асоціації «Укрлегпром»).

2. Податковим кодексом запроваджено терміном на 10 років звільнення від оподаткування прибутку підприємств легкої промисловості, які виготовляють продукцію на внутрішній ринок, для нарощування виробництва та стимулюванню вітчизняних виробників здійснювати переорієнтацію з давальницької схеми роботи на виробництво товарів для внутрішнього ринку.

3. Стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання через виведення з-під оподаткування коштів, які вкладаються в наукові дослідження, розробки, технічне переозброєння, освоєння високо технологічних продуктів, використання інших податкових преференцій для венчурних фірм, малих підприємств.

4. Розширення доступу підприємств до кредитних ресурсів банківської системи. Це може здійснюватись за багатьма напрямками. Наприклад, надання гарантій на кредити, їх страхування, компенсації витрат по відсотках. На сьогодні банківська система незацікавлена в кредитуванні науково-технічних розробок через високий рівень ризику таких вкладень. Ще в 2003 році Українська державна інноваційна компанія ініціювала заснування Українського банку реконструкції і розвитку, на який покладалось завдання фінансування інноваційних проектів. Однак цей банк так і не запрацював. Необхідно повернутись до цього проекту, залишивши контрольний пакет акцій банку за державою.

5. Вдосконалення амортизаційної політики як важливого інструменту накопичення фінансових ресурсів для оновлення технологічної бази підприємств легкої промисловості. Для цього необхідно прийняти закон про амортизаційну політику, який би врегулював питання вибору методів нарахування амортизації.

6. Введення в практику відбору пріоритетних інноваційних проектів, які мають високий науковий і комерційний потенціал, для фінансування їх за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів оцінок незалежних експертних установ, наприклад, недержавних академій та ін. На сьогодні такі рішення приймаються міністерствами, відомствами, НАНУ, які часто керуються відомчими інтересами.

7. З метою оперативного подолання тінювих механізмів при ввезенні на митну територію України товарів легкої промисловості пропонується підписати угоду між асоціацією «Укрлегпром» та Державною митною службою про інформаційне забезпечення, пропрацювавши питання встановлення

митної вартості імпортованих товарів легкої промисловості на рівні собівартості виробництва і застосування контрактної вартості при «розмитненні» у випадку прямих поставок на ввезення сировини, матеріалів і устаткування [4].

Список використаної літератури

1. Амосов О.Ю. Державне регулювання інноваційної інфраструктури на регіональному рівні [Текст] : [Монографія] / [О.Ю. Амосов та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. А.О. Дегтяра; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Харк. регіон. ін-т держ. упр.–Х.: Магістр, 2011.–192с.–С.4-34.
2. Системне відродження підприємств легкої промисловості на інноваційних засадах [Текст] : [монографія] / Т.А. Стовба. – Херсон : [Айлант]. – 2010. – 296 с.
3. Сіренко К.Ю. Перспективи розвитку інноваційної діяльності легкої промисловості України / К.Ю. Сіренко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2012. – №9/2012 [35]. – 375 с. – С. 60-67
4. Коваленко Л.О., Товстиженко О.В. Передумови формування національної інноваційної системи та стратегії її розвитку // Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: монографія у 2-х частинах Ч.1. / за ред. І.С. Каленюк. – Чернігов: ЧГИЕУ, 2009. – 591с.
5. Гречан А.П. Інноваційний розвиток легкої промисловості України: [Монографія] – К.: – 2004. – 267 с. – С. 92
6. Бодров В.Г. Державне регулювання інноваційної модернізації промислового комплексу України [Текст] : наук. розробка / [В.Г. Бодров, М.В. Гаман, В.О. Гусев] ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Каф. екон. теорії та історії економіки. – К. : НАДУ, 2010. – 72 с. – С. 4-34.
7. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

Стаття надійшла до редакції / Article received: 01.03.2013

Особенности государственного регулирования инновационного развития легкой промышленности

Сиренко К.Ю.

Черниговский государственный институт экономики и управления

В статье раскрыты главные недостатки государственного регулирования инновационного развития легкой промышленности. Приведена характеристика основных факторов, влияющих на развитие инновационных процессов в государстве. Оценена динамика изменения количества инновационно – активных предприятий и анализ структуры источников финансирования инновационной деятельности. Разработаны направления активизации государственного регулирования инновационного развития легкой промышленности.

Ключевые слова: государственное регулирование, инновационное развитие, финансовое обеспечение, легкая промышленность.

State regulation of innovative features of light industry

K. Sirenko

Chernihiv State Institute of Economics and Management

The article explores the main drawbacks of state regulation of innovative development of light industry. The characteristic of the main factors that influence the development of innovative processes in the country. By changes in the number of innovation - active companies and analyzed the structure of sources of financing innovation. Developed intensification of state regulation of innovative development of light industry.

Keywords: government regulation, innovative development, financial support and light industry.